

COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA

Het redactiestatuut bij aanbieders van audiovisuele mediadiensten

Een verkennende analyse

Inhoud

Samenvatting	3
1. Introductie	4
2. Het wettelijk verplichte redactiestatuut	6
2.1 Het redactiestatuut in de Nederlandse Mediawet	6
2.2 Het wettelijk verplichte redactiestatuut in andere Europese landen	9
3. Methode	10
4. Resultaten	11
4.1 Wettelijke eisen	11
4.2 Algemene kenmerken van redactiestatuten van media-instellingen	14
5. Conclusie en discussie	18
6. Literatuur	20
7. Bijlages	21
Bijlage 1: Codesheet Inhoudsanalyse redactiestatuut	21
Bijlage 2: Vragenformulier redactiestatuut	24
Bijlage 3: Artikelen m.b.t. redactiestatuut in de Mediawet (2008)	28
Colofon	29

Samenvatting

Het redactiestatuut is een wettelijke verplichting met het doel de onafhankelijkheid van redacties van mediadiensten te beschermen. De wettelijke bepalingen bestaan al decennialang en zijn nog steeds onveranderd summier en algemeen. Sinds 1991 zijn veel nieuwe commerciële audiovisuele mediadiensten onder de wet komen te vallen. In toenemende mate ook media-instellingen zonder redacties en journalistieke producties.

Anders dan bij de geschreven pers is er weinig bekend over de inhoud van redactiestatuten bij de verschillende typen audiovisuele mediadiensten. Dat was aanleiding voor het Commissariaat voor de Media om onderzoek te doen naar het redactiestatuut bij audiovisuele mediadiensten.

Het onderzoek, dat in 2020 plaatsvond, laat zien dat de overgrote meerderheid van publieke en commerciële media-instellingen over een redactiestatuut beschikt. Maar de redactiestatuten zijn zeer divers in omvang (uiteenlopend van één tot zestien pagina's) en inhoud. In sommige statuten wordt uitgebreid stilgestaan bij de waarborgen voor onafhankelijkheid en journalistieke kwaliteit, bij anderen komen deze onderwerpen nauwelijks aan bod.

In maar twee derde van de statuten is benoemd dat ze in overeenstemming met de medewerkers tot stand zijn gekomen. Zoals verwacht zijn de verschillen tussen landelijke, regionale en lokale publieke media-instellingen en commerciële media-instellingen met en zonder journalistiek aanbod aanzienlijk. De diversiteit van de redactiestatuten reflecteert voor een groot deel de diversiteit van de audiovisuele mediadiensten.

1. Introductie

Het redactiestatuut

Het redactiestatuut kan worden gedefinieerd als “een privaatrechtelijk instrument dat tussen de directie en de redactie de rechten en verplichtingen van beide partijen vastlegt. Het redactiestatuut dient verschillende belangen: het beschrijven van de identiteit [...], het waarborgen van de redactionele onafhankelijkheid binnen een [...] onderneming, het regelen van medezeggenschap voor de verschillende organen [...], de arbeidsrechtelijke positie van hoofdredacteuren/redactie en bescherming tegen concentraties. Daarnaast wordt het redactiestatuut gezien als een waarborg voor een pluriform [...] aanbod en als een bijdrage aan de bescherming van de persvrijheid.”¹

Gebruikers mogen erop vertrouwen dat de berichtgeving van nieuwsmedia zonder commerciële of politieke beïnvloeding tot stand is gekomen en dat journalistieke kwaliteitsstandaarden worden gehanteerd. Ook daarom is het vertrouwen in de berichtgeving van traditionele journalistieke merken in Nederland hoog en het vertrouwen in berichtgeving via sociale media laag. Het redactiestatuut kan van elementair belang zijn voor een onafhankelijke en pluriforme informatievoorziening en “maakt mede het verschil uit tussen een nieuwsdienst en een koekjesfabriek.”²

Belang redactiestatuut

Het redactiestatuut wordt daarom door verschillende partijen ervaren als een instrument van groot belang. Een onderzoek in Vlaanderen³ heeft laten zien dat journalisten van de publieke en commerciële omroep “bovengemiddeld veel waarde hechten aan een redactiestatuut.” Dat wordt door eerder onderzoek van de Mediamonitor onder hoofdredacteuren in Nederland bevestigd: er is geen beter instrument dat de onafhankelijkheid in het geval van een fusie of reorganisatie beschermt. Ook in Kamervragen⁴ wordt bijzondere aandacht besteed aan de vraag in hoeverre waarborgen in het statuut zijn opgenomen die de onafhankelijkheid van redacties kunnen beschermen in het geval van reorganisaties en overnames. De belangrijkste conclusie uit het eerder genoemde onderzoek naar het redactiestatuut bij dagbladen was dat het redactiestatuut moet worden gehandhaafd, omdat het een bescherming van de identiteit van de krant inhoudt. Alle relevante printmedia beschikken over een redactiestatuut ook zonder dat dit wettelijk is verplicht. Volgens onderzoek is bij dagbladen de naleving van het redactiestatuut verankerd in de statuten van een onderneming. Over de effectiviteit van het redactiestatuut bij dagbladen is vooralsnog weinig bekend⁵.

Voor het redactiestatuut bij media-instellingen geldt dat niet alleen over de effectiviteit weinig bekend is, het is ook onbekend of alle media-instellingen wel over een redactiestatuut beschikken. Een onderzoek onder publieke en commerciële media-instellingen naar de inhoud van redactiestatuten, anders dan bij dagbladen, ontbreekt.

Wettelijke verplichtingen

In de Mediawet (2008) is bepaald dat zowel publieke als commerciële media-instellingen verplicht zijn een redactiestatuut te hebben. Dit redactiestatuut moet de journalistieke rechten en plichten van de medewerkers die zijn belast met de samenstelling van programma-aanbod regelen. Het redactiestatuut dient in ieder geval waarborgen voor de redactionele onafhankelijkheid ten opzichte van adverteerders en sponsors te bevatten. Voor commerciële media-instellingen is een redactiestatuut met dergelijke waarborgen een harde voorwaarde voor het mogen aangaan van dit soort commerciële overeenkomsten. Zowel voor publieke als commerciële media-instellingen is niet bepaald hoe groot een redactie moet zijn.

Er is geen nadere duiding gegeven aan de wettelijke eisen of aan de manier waarop het Commissariaat hiernaar kijkt⁶. Het beschikken over een redactiestatuut is door de Mediawet (2008) verplicht. Daarom heeft het Commissariaat een rol in het handhaven op het bezitten van een redactiestatuut. Hoewel het Commissariaat van verschillende media-instellingen hiervan wel op de hoogte is, heeft het verder nooit breed gemonitord op dit instrument van onafhankelijkheid. Daarom heeft het Commissariaat in zijn toezichtbrief 2019 aangekondigd onderzoek naar het redactiestatuut te doen.

1 Asscher, L.F., Dommering, E.J., van Eijk, N.A.N.N. & Franken van Bloemendaal, A. (2006). Het redactiestatuut bij dagbladen. Het Spinhuis: Antwerpen, p. 1

2 Deltour, P. (2007). Over het belang van redactiestatuten. In M. Hooghe, K. De Swert & S. Walgrave (Eds.), De kwaliteit van het nieuws. Kwaliteitsindicatoren voor televisienieuws (pp. 45-56). Leuven: Uitgeverij Acco. P. 46.

3 Vyverman, J. (2011). Journalistieke autonomie en het redactiestatuut in Vlaanderen. Masterproef Universiteit Gent.

4 Kamervragen Sneller (D66), nummer 3228

5 Zie o.a. van der Wurff, R. & Schönbach, K. (2011) De effectiviteit van journalistieke codes: een literatuurstudie. Amsterdam School of Communication Research.

6 Dat wordt door twee onderzoeken naar redactiestatuten van de landelijke publieke omroepen bevestigd: In opdracht van het Commissariaat heeft G.A.I. Schuijt van IVIR in 2002 onderzoek gedaan naar de betekenis van programmastatuten voor de monitoring mediaconcentraties en J.L.H. Bardeol heeft in opdracht van CIPO in 2017 een inventarisatie gemaakt van redactiestatuten landelijke publieke omroep.

Daarbij komt dat in 2019 in het kader van de aanpassing van de Mediawet een amendement⁷ is aangenomen dat stelt dat er een wettelijke grondslag moet komen zodat het Commissariaat kan toezien op de naleving van het redactiestatuut. Dit amendement is behandeld in de Eerste Kamer, die het ter advies naar de Raad van State heeft gestuurd. Het advies van oktober 2019 luidde: “Het amendement bepaalt uitdrukkelijk dat het Commissariaat voor de Media toezicht kan uitoefenen op de naleving van het redactiestatuut. De Afdeling Advisering constateert dat deze taak nu al toekomt aan het Commissariaat. Het Commissariaat kan toetsen of de redactie van een omroepprogramma onafhankelijk is van commerciële belangen en of zij professionele journalistieke normen naleeft.”⁸ Dat zou betekenen dat het Commissariaat – onafhankelijk ervan of en hoe bepaalde waarborgen in een redactiestatuut zijn opgenomen – kan toezien en vaststellen of bepaalde redacties onafhankelijk werken van commercie en of de redactie de journalistieke normen naleeft. Dit is op dit moment niet het geval en de vraag is ook of dit wenselijk en het doel van het amendement is.

De Eerste Kamer heeft het amendement op 9 februari 2021 ongewijzigd aangenomen. Er is dus geen twijfel meer over de bevoegdheid van het Commissariaat als het gaat om de reikwijdte van het toezicht van het Commissariaat. De taakopdracht aan het Commissariaat is niet enkel meer beperkt tot het toezicht op het bezit van een redactiestatuut en de uiterst summiere desbetreffende wettelijke bepalingen daaromtrent⁹, maar strekt zich dan ook uit over de materiële eisen waar een redactiestatuut aan moet voldoen. En of deze bepalingen worden nageleefd. Waarbij de essentiële vraag moet worden gesteld: welke waarborgen moeten in een redactiestatuut worden opgenomen en wat wordt dan precies onder naleving verstaan?

Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is een overzicht te verkrijgen van de opbouw en inhoud van de opgevraagde redactiestatuten. Voorwaarde is te weten te komen of een mediaorganisatie überhaupt over het verplichte redactiestatuut beschikt. Als een organisatie over een statuut beschikt is onze eerste vraag of het aan de eisen van Mediawet voldoet: waarborgen voor onafhankelijkheid en journalistieke kwaliteit moeten zijn opgenomen en het moet duidelijk worden of de medewerkers bij de totstandkoming van het redactiestatuut betrokken waren. Verder willen we weten hoe de identiteit van het medium is vastgelegd, hoe groot de reikwijdte is en hoe actueel het statuut is, of bijvoorbeeld ook op sociale media wordt ingegaan. Aansluitend willen we analyseren hoe de organisatie wordt beschreven: welke functies er zijn en wie is redactioneel (eind)verantwoordelijk?

In deze analyse beginnen we met een uitgebreide uiteenzetting van het redactiestatuut in de Nederlandse Mediawet. Vervolgens wordt de methode van dit onderzoek besproken, waarna de resultaten worden weergegeven. Ten slotte wordt er een conclusie gegeven.

---

7 [Amendement](#) Westerveld (GL), Kamerstuk 35042-17

8 <https://www.raadvanstate.nl/@115587/w05-19-0126-vo/>

9 Schuijt, G.A.I. (2002). Verkennd onderzoek naar de betekenis van programmastatuten voor de monitoring mediaconcentraties. Onderzoek in opdracht van het Commissariaat voor de Media, p. 3.

2. Het wettelijk verplichte redactiestatuut

2.1 Het redactiestatuut in de Nederlandse Mediawet

Ondanks dat het redactiestatuut op zich een mediumonafhankelijk instrument is, beperkt de wettelijke verplichting zich tot publieke en commerciële media-instellingen. In de Mediawet 2008 en de Mediawet BES wordt het redactiestatuut voor publieke en commerciële media-instellingen geregeld (zie bijlage 3).

Publieke media-instellingen

- De Mediawet 2008 verplicht in artikel 2.88 de publieke media-instellingen in overeenstemming met hun werknemers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het media-aanbod een redactiestatuut tot stand te brengen.
- In aanvulling daarop vermeldt het derde lid dat het redactiestatuut de journalistieke rechten en plichten van de werknemers bevat, waaronder in elk geval waarborgen dat normen inzake journalistieke deontologie en kwaliteit worden gehanteerd; en waarborgen voor redactionele onafhankelijkheid ten opzichte van adverteerders, sponsors en anderen die bijdragen hebben verstrekt voor de totstandkoming van media-aanbod.

Commerciële media-instellingen

- Een commerciële media-instelling moet volgens artikel 3.5, tweede lid, over een redactiestatuut beschikken dat in overeenstemming met de werknemers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod tot stand is gekomen en waarin de journalistieke rechten en plichten van deze werknemers worden geregeld.
- De journalistieke rechten en plichten worden niet zoals bij de publieke media-instellingen nader toegelicht.
- Aanvullend is voor commerciële media-instellingen wel artikel 3.15, eerste lid van toepassing: "Programma-aanbod wordt alleen gesponsord als in het redactiestatuut, bedoeld in artikel 3.5, tweede lid, waarborgen zijn opgenomen voor de redactionele onafhankelijkheid van de werknemers die belast zijn met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod ten opzichte van de sponsors."

- Aanvullend geldt ook artikel 3.19b, eerste lid "Productplaatsing mag alleen voorkomen als in het redactiestatuut, bedoeld in artikel 3.5, tweede lid, waarborgen zijn opgenomen voor de redactionele onafhankelijkheid van de werknemers die belast zijn met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod in verband met productplaatsing."
- In artikel 3.29d wordt geregeld dat deze bepalingen ook van toepassing zijn op commerciële mediadiensten op aanvraag.
- Overigens kan het Commissariaat geen ontheffing verlenen.¹⁰

De nu geldende wettelijke regels rond het redactiestatuut bestaan al langer. In 1987 is de verplichting voor publieke omroepen geïntroduceerd¹¹. Deze verplichting wordt in 1991 ook van toepassing op commerciële omroepen¹². Maar de praktijk is veranderd en de reikwijdte van de Mediawet uitgebreid. Het maken en verspreiden van programma's en video's is sinds de implementatie van de verplichting van een redactiestatuut voor media-instellingen in de Mediawet steeds makkelijker geworden. Zeker nadat ook mediadiensten op aanvraag onder de reikwijdte vallen. Steeds vaker verkrijgen media-instellingen met weinig of helemaal geen personeel toestemming of worden bij het Commissariaat geregistreerd. Te denken valt aan eenmanszaken die – al in vorm van diverse radio-omroepen, maar ook televisieomroepen – een toestemming hebben. En juist voor deze diensten is het onduidelijk hoe de journalistieke rechten en plichten van de werknemers moeten worden geregeld. Dit soort diensten werken immers niet altijd met medewerkers die zich bezighouden met de totstandkoming van media-aanbod.

¹⁰ In 2010 heeft een aanbieder van adult content om ontheffing verzocht met de redenering dat het bedrijf niet voornemens is journalistieke programma's te maken of eigen programma's of films te (doen) produceren en beargumenteerd dat daardoor de relevantie voor het opstellen van een redactiestatuut ontbreekt. In zijn besluit van 5 oktober 2010 schrijft het Commissariaat: "Bij de verplichting tot opstellen van een redactiestatuut is niet voorzien in een ontheffingsmogelijkheid, dan wel in een mogelijkheid om af te wijken van deze verplichting" en besluit: "Het verzoek tot ontheffing van de verplichte totstandbrenging van een redactiestatuut wordt afgewezen." Zie <https://www.cvdm.nl/sites/default/files/Documenten/Jaarverslag-2010.pdf>, p. 55.

¹¹ "Omroepverenigingen brengen, na overleg met hun werknemers die belast zijn met de samenstelling van omroepprogramma's, een programmastatuut tot stand waarin de journalistieke rechten en plichten van deze werknemers worden geregeld." (artikel 64.1, lid d); zie ook Valcke, P. (2004). Digitale diversiteit. Convergence van Media-, Telecommunicatie- en Mededingingsrecht. Larciër: Brussel, p. 286.

¹² Met de Wijziging van bepalingen van de Mediawet met het oog op de invoering van landelijke commerciële omroep treedt op 18 December 1991 Artikel 64.1, lid d in werking. Daarin staat dat artikel 64.1, lid d "is van overeenkomstige toepassing op een commerciële omroepinstelling die toestemming heeft verkregen en op het door haar verzorgde programma." (artikel 71) zie <http://wetten.overheid.nl/BWBR0004149/2007-07-01/0/informatie>, kamerstuk 31 554. Zie ook <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/2702056/1996/03/09/Een-redactiestatuut-is-voor-commerciële-omroepen-nog-het-minste-probleem.dhtml>. Met de Mediawet 2008 is een redactiestatuut ook voorwaarde voor productplaatsing geworden.

Ook blijft onduidelijk wat er precies in een redactiestatuut moet worden geregeld. "Dat er een statuut moet zijn, betekent nog niets wanneer er niet zoals in de dagbladsector ook wordt aangegeven wát er in het statuut geregeld moet worden. De ervaring met de minimale bepalingen in de Mediawet over het redactiestatuut voor omroepen laat zien dat er meestal een regeling wordt opgesteld die niet veel meer is dan het organisatieschema van het bedrijf. Het Commissariaat voor de Media dat de statuten moet goedkeuren kan niets anders doen dan zijn toestemming geven want ze bezit geen enkel juridisch instrument waaraan de overgelegde statuten getoetst kunnen worden."¹³ Hier wordt impliciet gezegd dat het redactiestatuut een papieren tijger is, omdat er geen concrete voorwaarden aan zijn verbonden.

De Mediawet 2008 beoogt met het redactiestatuut journalistieke deontologie, kwaliteit en onafhankelijkheid van de werknemers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod te waarborgen. Al in de Mediawet 1987 staat in artikel 64 de verplichting voor publieke omroepen om een programmastatuut op te stellen in overeenstemming met de medewerkers. Opmerkelijk is dat de naam langzamerhand is veranderd van programmastatuut naar redactiestatuut. In 1992 kwam het programmastatuut ook voor commerciële omroepen aan de orde. Dit stond nog niet in de wet, maar in het besluit. In het Aanhangsel van de Handelingen in 1993/1994 wordt het redactiestatuut naast het programmastatuut genoemd. De minister zegt hierover dat de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) voor een verankering van redactiestatuten in de wet pleiten. Het CDA vroeg toen ook om een wettelijke verankering van het redactiestatuut. Het redactiestatuut is in 2008 pas in de wet geïntroduceerd voor zowel publiek als commercieel. Het programmastatuut is toen niet meer genoemd. Daarmee is het statuut niet langer gericht op het audiovisuele product programma¹⁴, maar sluit aan bij de uitgeefsector waar de naam redactiestatuut al lang gebruikelijk is. Anders dan de term programma wordt de term redactie in de Mediawet niet nader toegelicht, maar is duidelijk dat het gaat om de medewerkers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van programma-aanbod bij publieke en commerciële media-instellingen.

In de Memorie van Toelichting op de Implementatiewet staat dat sprake is van redactionele verantwoordelijkheid als de mediadienst op aanvraag effectieve controle uitoefent over de keuze van de video's en de organisatie ervan.¹⁵ Onder redactie is dus het gehele proces van onderwerpskeuze, bewerking tot publicatie te verstaan en het redactiestatuut is dus van toepassing op alle bij dit proces betrokken werknemers. Het redactiestatuut regelt dus de journalistieke rechten en plichten van deze werknemers, die in een vast team van redacteuren/redactie of per productie samengestelde teams werken.

In de Memorie van Toelichting wordt ten opzichte van de publieke media-instellingen expliciet ingegaan op de functie van het redactiestatuut om medewerkers die belast zijn met de totstandkoming van journalistieke producten tegen interne en externe beïnvloeding te beschermen.¹⁶ Als minimumvoorwaarden voor commerciële media-instellingen is opgenomen dat de journalistieke rechten en plichten van de programmamakers geregeld moeten zijn en dat de journalistiek inhoudelijke functies gescheiden moeten worden van de commerciële zaken.¹⁷

13 Asscher, L.F., Dommering, E.J., van Eijk, N.A.N.N. & Franken van Bloemendaal, A. (2006). Het redactiestatuut bij dagbladen. Het Spinhuis: Antwerpen, p. 9

14 Volgens de Mediawet 2008 is een programma "een elektronisch product met beeld- of geluidsinhoud dat duidelijk afgebakend is en als zodanig herkenbaar onder een afzonderlijke titel via een omroepdienst wordt verspreid."

15 Zie Kamerstukken II, 2008/2009, 31876, nr. 3

16 "In het redactiestatuut staan regels over de positie van de medewerkers die belast zijn met de inhoudelijke productie van media-aanbod. Het gaat daarbij om regels die zowel intern als extern waarborgen bevatten tegen beïnvloeding van de inhoud vanuit bestuurlijke en commerciële belangen. Intern dient de positie van de medewerkers ten opzichte van onder andere hoofdredacteuren en bestuur duidelijk gemarkeerd te zijn. Verder bevat het redactiestatuut gedragsregels die waarborgen dat de hoogste kwaliteitseisen ten aanzien van de totstandkoming van journalistieke producten in acht worden genomen, en gedragsregels die inhoudelijke bemoeienis door adverteerders en sponsors uitsluiten." <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epm1ey0/vi3k9uwb56z1>, toelichting artikel 2.88

17 <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epm1ey0/vi3k9uwb56z1>, toelichting artikel 3.5

De vraag is welke rechten en plichten concreet moeten worden geregeld. Uitgaande van de kernwaarden achter de Mediawet lijkt vooral het waarborgen van journalistieke onafhankelijkheid het centrale doel van een redactiestatuut. Een relevante vraag hierbij is dan wat onder journalistiek moet worden verstaan. In de Mediawet ontbreken dus concrete voorwaarden. Daarnaast worden niet alle termen nader gedefinieerd of toegelicht.

Als onder journalistieke werkzaamheden alle activiteiten worden samengevat die horen bij het verzamelen, verwerken en presenteren van het nieuws en informatie voor een lezer, kijker of luisteraar¹⁸, dan is maar een deel van alle redactionele werkzaamheden als journalistieke werkzaamheden te classificeren. De Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) heeft in 2005 mediacontent onderverdeeld op basis van functies. "Naar de mening van de raad zijn in het medialandschap zes functies te onderscheiden, die het media-aanbod en de behoeften daaraan van burgers en consumenten typeren.¹⁹ De zes functies zijn: nieuwsvoorziening, opinievorming, specifieke informatie, kunst en cultuur, vermaak en reclame/voorlichting." In een risicoanalyse kwam naar voren dat voor de drie journalistieke producten nieuws, opinie en specifieke informatie een groot risico voor de onafhankelijke productie bestaan, geen acuut risico voor kunst en cultuur en geen risico voor vermaak en reclame/voorlichting.²⁰ Deze risicobenadering volgend zou voor producties die inhoudelijk te classificeren zijn als nieuws, informatie of opinie sprake zijn van een risico. Als de reikwijdte van het redactiestatuut slechts de journalistieke rechten en plichten beoogt te beschermen, dan zouden enkel media-instellingen over een redactiestatuut moeten beschikken die medewerkers in dienst hebben die redactoneel verantwoordelijk zijn voor de verzorging en samenstelling van media-aanbod bestaande uit nieuws, opinie of specifieke informatie en de werkgever niet tegelijk ook de producent is. Een groot deel van de programmering van publieke en commerciële media-instellingen wordt door externe producenten gemaakt. Deze producenten vallen buiten de verplichting.

De dagbladen beschikken al lang over redactiestatuten, ondanks dat deze niet wettelijk verplicht zijn. De eerste fusiegolf bij dagbladen in 1960 was aanleiding om over waarborgen van journalistieke onafhankelijkheid na te denken. In 1974 is na lange onderhandelingen tussen de NVJ en NDP een modelstatuut afgesproken dat in 1976 werd opgenomen in de CAO (Asscher et al., 2006, p. 4-5). Het modelstatuut is voor veel kranten een inspiratiebron geweest bij het samenstellen van een eigen statuut, want de punten zijn vaak letterlijk overgenomen (Wielenga, 2017, p. iv). Dat lijkt volledig anders te zijn bij de media-instellingen die wettelijk verplicht over een redactiestatuut dienen te beschikken. Bardoel ziet "grote onderlinge verschillen in de wijze waarop de onafhankelijkheid van de journalistieke professional geborgd wordt" binnen de verhoudingsgewijs homogene groep van landelijke publieke omroepen (Bardoel, 2017, p. 5). Als ook nog de redactiestatuten worden onderzocht van regionale en lokale publieke omroepen en van commerciële media-instellingen, die verantwoordelijk zijn voor de verzorging van een non-stop muziekstation of videostreamingdiensten, valt te verwachten dat de verschillen alleen maar groter zijn. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de minimale bepaling in de Mediawet over het redactiestatuut voor omroepen (Asscher, 2006, p. 9).

---

18 "Journalism is the activity of gathering, assessing, creating, and presenting news and information. It is also the product of these activities." bron: <https://www.americanpressinstitute.org/journalism-essentials/what-is-journalism/>

19 <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2004/12/14/focus-op-functies-uitdagingen-voor-een-toekomstbestendig-mediabeleid>, p. 78.

20 <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2004/12/14/focus-op-functies-uitdagingen-voor-een-toekomstbestendig-mediabeleid>, p. 92.

2.2 Het wettelijk verplichte redactiestatuut in andere Europese landen

Ondanks uitgebreid onderzoek in de jaren 70 en 80 is in Duitsland de praktische uitwerking van het redactiestatuut anders dan in Nederland nauwelijks van de grond gekomen. Eind jaren 90 is als voorwaarde gesteld voor een heropenen van de discussie over de verplichting van een redactiestatuut dat de effecten eerst goed in kaart werden gebracht.²¹ In Zwitserland volgt uit de Radio- und Fernsehverordnung een vergelijkbare wettelijke verplichting als in Nederland voor toestemminghouders om een redactiestatuut op te stellen.²²

Onderzoek uit België kan aantonen dat journalisten die met een redactiestatuut werken over de redactionele onafhankelijkheid iets tevredener zijn dan journalisten die zonder een redactiestatuut werken.²³ Vyverman (2011) zocht aan de hand van een twintigtal interviews met uitgevers, hoofdredacteuren en journalisten een antwoord op de vraag of het redactiestatuut ook in de Vlaamse praktijk werkt. Haar onderzoek “toont aan dat een redactiestatuut een noodzakelijke voorwaarde is voor de Vlaamse media, maar geen voldoende voorwaarde.”²⁴ Anders dan in Duitsland voerde de Vlaamse overheid in 1991 een redactiestatuut in voor Vlaamse regionale publieke omroepen.²⁵

In het decreet betreffende radio-omroep en televisie van 27 maart 2009 wordt het redactiestatuut omschreven als “een schriftelijk referentiekader waarin de onderlinge verhoudingen worden vastgelegd tussen redactie, hoofdredactie en directie. Het garandeert de onafhankelijke werking van de redactie ten opzichte van de omroeporganisatie.” Onder de titel ‘Bijzondere bepalingen over de programma’s’ van de VRT wordt in artikel 29 onder paragraaf 1 uitgelegd: “De programma’s van de nieuwsdienst beantwoorden aan de normen inzake journalistieke deontologie, zoals vastgelegd in een deontologische code, en waarborgen de gangbare redactionele onafhankelijkheid, zoals vastgelegd in een redactiestatuut. De deontologische code en het redactiestatuut worden vastgesteld door de gedelegeerd bestuurder in overleg met de representatieve vakverenigingen.”²⁶

In 2009 heeft de Vlaamse regering ook voor commerciële omroepen in artikel 164 het redactiestatuut onder bepaalde omstandigheden verplicht gesteld: “Als private televisieomroeporganisaties journaals en duidingsprogramma’s brengen, moeten die worden verzorgd door een eigen redactie. De redactionele onafhankelijkheid wordt gewaarborgd en in een redactiestatuut vastgelegd.”²⁷

Ook in Oostenrijk is een redactiestatuut wettelijk voorgeschreven voor alle media-instellingen.²⁸ Commerciële radio-omroepen zijn bijvoorbeeld verplicht de onafhankelijkheid van de redactionele medewerkers te waarborgen²⁹ en moeten als er ten minste vijf redactionele medewerkers in dienst zijn binnen een jaar na toestemming een redactiestatuut aan de toezichthouder overhandigen dat aan concrete voorwaarden moet voldoen.³⁰ Audiovisuele mediadiensten hoeven binnen een jaar alleen een redactiestatuut voor te leggen als er minstens vijf journalistieke medewerkers in dienst zijn. Journalistieke medewerkers in de zin van de wet zijn alle personen – in vaste dienst of freelancer – die aan de creatie van radio- en televisieprogramma’s meewerken, in het bijzonder redacteuren, verslaggevers, correspondenten en vormgevers.³¹ Er gelden ook expliciete voorwaarden voor het redactiestatuut die als toetsingscriteria kunnen worden beschouwd.³²

Een systematische internationale analyse van het redactiestatuut ontbreekt vooralsnog. Op basis van bestaande literatuur ontstaat de indruk dat er behalve in Nederland, Zwitserland, België en Oostenrijk niet veel landen in Europa zijn met een verplicht redactiestatuut voor omroepen en mediadiensten op aanvraag. Dat het onderwerp ook internationaal leeft, hebben de medewerkers van de landelijke publieke omroepen in Zwitserland (SRG), Oostenrijk (ORF) en Duitsland (ARD, ZDF) in oktober 2019 laten zien. Ze hebben toen een modelstatuut opgesteld om in toekomst door internationaal gestandaardiseerde richtlijnen de journalistieke onafhankelijkheid te beschermen.³³

21 Zie: Holtz-Bacha, Chr. (1998), p. 73-81.

22 Art. 41 Abs. 1 RTVG: „Programmveranstalter mit einer Konzession mit Abgabenteil müssen erstellen: a. eine Geschäftsordnung, aus der die Aufgabenverteilung und die Verantwortlichkeiten hervorgehen; b. ein Redaktionsstatut; und c. ein Leitbild.“ https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20063007/201810010000/784_401.pdf

23 Paulussen, S. & Raeymaeckers, K. (2010). Journalisten. Profiel van een beroepsgroep. Tiel: Lannoo-Campus.

24 Vyverman, J. (2011), p. i.

25 Vyverman, J. (2011), p. 18

26 <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1017858&param=inhoud>

27 <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1017858&param=inhoud>

28 Zie Deirdre K. et al. (2004).

29 Zie §21 Privatradiogesetz (PrR-G) <https://www.jusline.at/gesetz/pr-r-g/paragraf/21>

30 Zie §5 Mediengesetz <https://www.jusline.at/gesetz/medieng/paragraf/5>

31 http://www.jusline.at/49_Programmgestaltende_Mitarbeiter_Redaktionsstatut_AMD-G.html, lid 3 & 4.

32 Zie §49 Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz (AMD-G) http://www.jusline.at/49_Programmgestaltende_Mitarbeiter_Redaktionsstatut_AMD-G.html

33 Zie <https://www.srgd.ch/de/aktuelles/news/2019/10/24/mitarbeiter-von-srg-ard-zdf-und-orf-beschliessen-redaktionsstatut/en-voor-het-modelstatuut-zie-http://www.agra-rundfunk.de/wordpress/?p=667>

3. Methode

Het onderzoek is descriptief: dat wil zeggen, er is alleen gekeken of en hoe bepaalde onderwerpen geregeld zijn. De steekproef bestaat uit 55 media-instellingen. De selectie betreft publieke en commerciële media-instellingen. Er is rekening gehouden met het aantal kanalen en een duidelijke aanwezigheid (of afwezigheid) van journalistieke programma's. Verder zijn video-on-demand-diensten meegenomen, gezien hun belangrijke positie en vanwege het aanbod van veel niet-eigen producties. Alle landelijke en regionale publieke media-instellingen zijn opgenomen, vooral vanwege hun grote journalistieke belang. Voor wat betreft de lokale media-instellingen is gekozen voor de tien grootste gemeenten en daarbij een steekproef van vijf extra media-instellingen.

Aan de 55 media-instellingen is begin november 2019 een brief verstuurd met het verzoek ons voor alle diensten die onder ons toezicht vallen het verplichte redactiestatuut te laten toekomen. Naast de redactiestatuten hebben we de media-instellingen verzocht kort enkele basisvragen te beantwoorden over de organisatie en het redactiestatuut. De antwoorden (op vragen zoals wanneer opgesteld, is het statuut openbaar of intern toegankelijk, aantal journalistische medewerkers, naam en contactgegevens hoofdredacteur/eindverantwoordelijke redacteur) zijn als contextinformatie van belang.³⁴ Aan het eind van de brief hebben we erop gewezen dat het om een verkennend onderzoek gaat en niet het doel is handhavend op te treden als aan de verplichtingen rond het redactiestatuut niet wordt voldaan. Media-instellingen die niet op ons verzoek hebben gereageerd, hebben een maand later via e-mail nog een rappel ontvangen. De vragenlijst is te vinden in bijlage 2.

Van de 55 aangeschreven media-instellingen was er één media-instelling al langer met een geregistreerde dienst gestopt. Deze dienst is buiten de steekproef geplaatst. De bruto steekproef bestaat daarmee uit 54 media-instellingen.

Eén instelling heeft de vragenlijst niet ingevuld, maar wel het statuut geleverd. Zeven instellingen hebben alleen de vragenlijst geleverd. Vier daarvan geven aan niet over een redactiestatuut te beschikken, een geeft aan het redactiestatuut niet te kunnen vinden, maar dat er wel een nog niet getekend nieuw conceptstatuut bestaat, één zegt dat het redactiestatuut alleen nog niet getekend is en één stuurt zonder commentaar alleen de vragenlijst. Zeven media-instellingen hebben geen vragenlijst

en geen (geldig) redactiestatuut geleverd. Een van deze heeft weliswaar een conceptstatuut geleverd, vijf hebben helemaal niet gereageerd en één instelling geeft aan andere prioriteiten te hebben dan aan het onderzoek mee te werken. 39 instellingen, 72 procent van alle media-instellingen in de steekproef, hebben zowel de vragenlijst ingevuld als ook een redactiestatuut geleverd. Dit is de basis voor de analyse. In tabel 1 is een overzicht te zien van de respons van de media-instellingen.

TABEL 1 Media-instellingen in de bruto steekproef en response (aantal media-instellingen)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Statuut en vragenlijst	12	11	6	7	3	39
Alleen redactiestatuut			1			1
Geen redactiestatuut, alleen vragenlijst		2	2	2	1	7
Geen redactiestatuut en geen vragenlijst			4	3		7
Totaal	12	13	13	12	4	54

Alle redactiestatuten zijn door een ervaren medewerker van het Commissariaat beoordeeld. Voorafgaande aan de analyse van de redactiestatuten is een codesheet ontwikkeld waarin criteria die in eerdere analyses (Bardoel 2017, Schuit 2002 en Wielenga 2017) naar voren kwamen, zijn meegenomen. We hebben zoveel mogelijk geprobeerd alleen vragen op te nemen die eenduidig met een ja of nee te beantwoorden zijn. Ten opzichte van de wettelijk verplichte waarborgen voor onafhankelijkheid en de journalistieke rechten en plichten hebben we ervoor gekozen deze niet te operationaliseren en gaan in twijfel ervan uit dat aan de eisen wordt voldaan.

³⁴ Zie bijlage 2

4. Resultaten

In het eerste deel van de analyse gaan we in op de wettelijke eisen van het redactiestatuut. We beginnen met de vraag of een instelling überhaupt over een statuut beschikt dat de redactionele onafhankelijkheid beoogt te waarborgen. Als een media-instelling over een dussdanig statuut beschikt, beoordelen we in hoeverre het redactiestatuut aan de wettelijke verplichtingen voldoet. We kijken hier naar de titel, of duidelijk wordt dat het redactiestatuut in overeenstemming met de medewerkers tot stand is gekomen, naar waarborgen voor journalistieke rechten en plichten en naar waarborgen ten opzichten van commerciële beïnvloeding.

In het tweede deel van de analyse beoordelen we algemene kenmerken zoals omvang of actualiteit van het redactiestatuut en plaatsen de redactiestatuten ook in de context van de media-instelling: hoe groot is de organisatie, is er sprake van redacties, et cetera?

4.1 Wettelijke eisen

4.1.1 Media-instellingen zonder redactiestatuut

Vier media-instellingen geven in de vragenlijst expliciet aan niet over het verplichte redactiestatuut te beschikken. Op de vraag waarom geen redactiestatuut is opgesteld noemen de instellingen verschillende argumenten:

- ze hebben nog nooit een redactiestatuut nodig gehad en hebben er daarom niet bij stilgestaan;
- ze zijn een kleine publieke omroep;
- zo'n verplichting bestond niet eerder voor hen;
- ze zijn een startup;
- ze zijn bezig met de ontwikkeling van een redactiestatuut;
- ze zijn wel bereid met het Commissariaat in gesprek te treden, vooral ook over de vraag hoe een redactiestatuut eruit zou moeten zien.

Alle vier de media-instellingen beweren de redactionele onafhankelijkheid anders te waarborgen. Zo worden redactionele beslissing bij de lokale publieke omroep genomen door het bestuur, bestaande uit zeven ingevulde bestuursfuncties. De commerciële media-instellingen geven aan:

- nieuws, weer en verkeer af te nemen van professionele dienstverleners of wel alle nieuws content in te kopen;
- dat hun uitgangspunt is commercieel onafhankelijk te zijn;
- op het gebied van sponsoring en productplaatsing alles goed te hebben geregeld.

4.1.2 Kenmerken van redactiestatuten in verband met de wettelijke verplichtingen

De redactiestatuten van 39 media-instellingen die zowel de vragenlijst hebben ingevuld als een geldig redactiestatuut hebben opgeleverd, worden hier geanalyseerd. Een van de 39 media-instellingen heeft voor drie redacties drie verschillende redactiestatuten opgesteld. Voor alle andere medewerkers geldt een algemeen redactiestatuut. Een andere instelling heeft drie bijna identieke redactiestatuten opgesteld die voor drie verschillende diensten van toepassing zijn. De meeste media-instellingen beschikken dus over een redactiestatuut dat organisatiebreed voor alle redacties van toepassing is. Redactiestatuten die voor redacties van afzonderlijke programma's worden toegepast, zijn een uitzondering.

In totaal hebben de media-instellingen 44 vragenlijsten met de daar bijbehorende redactiestatuten aangeleverd die aan de analyse ten grondslag liggen. 32 redactiestatuten met de bijbehorende vragenlijsten zijn afkomstig van publieke media-instellingen en 12 van commerciële media-instellingen.

4.1.2.1 Naam van het statuut

Nadat lange tijd nog de oorspronkelijk in de Mediawet gebruikte term programmastatuut werd gehanteerd, is inmiddels de wettelijke term redactiestatuut bij publieke en commerciële instellingen ingeburgerd.

TABEL 2 Naam van de redactiestatuten (aantal redactiestatuten)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Redactie-statuut	11	11	5	6	5	38
Programma-statuut	1	0	1	1	0	3
Media(gedrag)s code	3	0	0	0	0	3
Totaal	15	11	6	7	5	44

4.1.2.2 Tot stand gekomen in overeenstemming met de medewerkers

Of het redactiestatuut in overeenstemming met de medewerkers tot stand is gekomen, wordt niet altijd uit het statuut duidelijk. Voor een aanzienlijke meerderheid is dit wel evident, soms staat dit expliciet in het statuut, bijvoorbeeld:

- dit redactiestatuut treedt in werking na overeenstemming tussen het bestuur, de hoofdredacteur en twee derde meerderheid van de gekozen redactieraad;
- dit statuut is tot stand gekomen na inhoudelijke overeenstemming van alle bij dit statuut betrokken partijen redactie, hoofdredactie, directie en bestuur;
- dit statuut treedt in werking na instemming van de Redactieraad stelt wijzigingen van het PS vast na overleg met de programmamakers;
- na instemming van de directie, de mediaraad en de redactieraad;
- na akkoord redactieraad.

Vaker wordt alleen aangegeven dat de redactie met een wijziging van het redactiestatuut moet instemmen, bijvoorbeeld: "Wijziging van dit statuut kan slechts met instemming van alle betrokken partijen: Raad van Bestuur, hoofdredactie, Raad van Toezicht en redactie." Ook dit hebben we geïnterpreteerd als een statuut dat in overeenstemming met de medewerkers is opgesteld. Ook de NVJ wordt in sommige gevallen betrokken, bijvoorbeeld: "In-grijpende wijzigingen in dit redactiestatuut zullen ter advisering worden overlegd aan de NVJ." Of: "Dit statuut treedt in werking na inhoudelijke overeenstemming tussen de omroep en de NVJ, gevolgd door instemming van een twee derde meerderheid van de redactie."

Soms ontstaat de indruk dat de medewerkers niet bij de totstandkoming van het redactiestatuut betrokken waren, bijvoorbeeld: "Dit statuut is vastgesteld door de directie en geldt voor onbepaalde tijd." Maar het feit dat uit een statuut niet duidelijk wordt dat het in overeenstemming met de medewerkers tot stand is gekomen, kan niet worden afgeleid dat dit helemaal niet het geval was.

TABEL 3 In overeenstemming met medewerkers tot stand gekomen redactiestatuten (aantal redactiestatuten)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Wordt in het statuut duidelijk	10	10	3	5	1	29
Geen indicatie in het statuut	5	1	3	2	4	15
Totaal	15	11	6	7	5	44

4.1.2.3 Waarborg journalistieke rechten en plichten

Om een indicatie te krijgen of journalistieke rechten en plichten worden gewaarborgd, hebben we opgenomen of naar codes of regelingen wordt verwezen. In de meeste redactiestatuten wordt hiernaar verwezen. Vaak is dat een journalistieke code, de code van Bordeaux of de leidraad voor journalistiek. Er wordt ook vaak naar de Mediawet verwezen, een beleidsplan, een ombudsman, gedragscodes, governance en jaarplannen.

TABEL 4 Verwijzingen naar codes en regelingen in het redactiestatuut (aantal redactiestatuten)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Ja	14	10	6	5	4	39
Nee	1	1	0	2	1	5
Totaal	15	11	6	7	5	44

4.1.2.4 Waarborg onafhankelijkheid

Waarborgen tegen commerciële en andere vormen van beïnvloeding zijn in de meerderheid van alle redactiestatuten te vinden. In vier op de vijf redactiestatuten staan waarborgen tegen commerciële beïnvloeding. Alle landelijke publieke media-instellingen en bijna alle commerciële media-instellingen gaan op dit onderwerp in. Tegen andere vormen van beïnvloeding – denk aan politici, belangenorganisaties, et cetera – zitten in de meeste statuten ook waarborgen.

Een mogelijke invloed van de gebruiker – dus het publiek – op de onderwerpkeuze en ook fusies, et cetera, komt in de meeste redactiestatuten niet aan bod. In een op de vijf statuten wordt op geen van de vier mogelijke beschermingen ingegaan.

De waarborgen zijn vaak erg algemeen of dwingend en niet beschermend en ze zijn nauwelijks nader uitgewerkt. Duidelijke waarborgen zijn de uitzondering. In een geval stond er zelfs in: “De journalistieke onafhankelijkheid kan door de hoofdredacteur worden begrensd.” Dit hebben we niet als waarborg geïdentificeerd.

TABEL 5 In de redactiestatuten opgenomen waarborgen (aantal redactiestatuten)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Tegen commerciële beïnvloeding	15	6	3	6	5	35
Tegen andere vormen van beïnvloeding	11	6	3	5	5	30
Tegen beïnvloeding onderwerpkeuze door algoritmes en gebruiksdata	0	0	1	0	0	1
In het geval van fusies, overnames en dergelijke	2	1	3	2	0	8
Geen van de vier waarborgtypes	0	5	3	1	0	9
Totaal	15	11	6	7	5	44

Aan de wettelijke eisen, die voor interpretatie vatbaar zijn, wordt in het algemeen voldaan: de meeste media-instellingen beschikken over een redactiestatuut en in een meerderheid van de statuten wordt duidelijk dat de medewerkers bij de totstandkoming betrokken waren. Ook wordt in het algemeen naar codes en regelingen verwezen en waarborgen genoemd.

4.2 Algemene kenmerken van redactiestatuten van media-instellingen

De media-instellingen, hun aanbod en de redacties zijn divers. Dit geldt ook voor de redactiestatuten.

4.2.1 Omvang van de redacties

De ontvangen informatie over de omvang van media-instellingen laten een enorme variatie zien. Vooral de landelijke, maar ook de regionale publieke media-instellingen beschikken over grote redacties met veel vaste medewerkers.

Op de vraag of een redactie onderdeel van de media-instelling is, geven twee media-instellingen aan dat dit volgens hen niet het geval is. Hieruit kan worden geconcludeerd dat redactiestatuten ook voor medewerkers van toepassing zijn die geen onderdeel zijn van een redactie. Ook wordt niet per redactie een afzonderlijk statuut afgesloten. Gemiddeld beschikt een media-instelling over 5,2 redacties. Als er per redactie een afzonderlijk statuut was afgesloten, zouden we ongeveer 200 statuten moeten analyseren. Het verschil in aantal medewerkers tussen de verschillende type media-instellingen is ook enorm. Vooral de lokale publieke hebben nauwelijks medewerkers in dienst.

TABEL 6 Gemiddelde omvang in fte en het gemiddeld aantal redacties van één media-instelling

	Totale organisatie	Redacties	Aantal media-instellingen
Publieke media-instellingen			
Landelijk	264	12,3	12
Regionale	91	1,3	11
Lokale	2	1,8	6
Commerciële media-instellingen			
Journalistiek aanbod	243	4,3	7
Geen journalistiek aanbod	114	2,0	3
Totaal	157	5,2	39

Ook de gemiddelde omvang van de redacties (of het aantal medewerkers van een media-instelling met een redactiestatuut) loopt sterk uiteen.

TABEL 7 Gemiddeld aantal vaste en inleenkrachten die onder het redactiestatuut vallen in fte

	Vaste	Inleenkrachten	Aantal redactiestatuten
Publieke media-instellingen			
Landelijk	156	74	15
Regionale	54	19	11
Lokale	1,7	1,8	6
Commerciële media-instellingen			
Journalistiek aanbod	16	9	7
Geen journalistiek aanbod	17	5	5
Totaal	69	30	44

4.2.2 Omvang van de redactiestatuten

Niet alleen de omvang van de redacties variëren sterk, ook de omvang van de redactiestatuten. Gemiddeld zijn de redactiestatuten van de landelijke publieke media-instellingen het omvangrijkst, maar ook daarbinnen is de variatie groot: de statuten lopen uiteen van 2 tot 16 pagina's.³⁵ Statuten van commerciële media-instellingen zonder journalistiek aanbod zijn het kortst en statuten van lokale publieke media-instellingen iets omvangrijker dan die van regionale publieke media-instellingen. Opvallend is dat de omvang van de redactiestatuten van regionale publieke media-instellingen nauwelijks verschilt. De standaarddeviatie is in verhouding tot het gemiddelde zeer klein.

TABEL 8 Omvang redactiestatuten in pagina's

	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaard deviatie	Aantal redactiestatuten
Publieke media-instellingen					
Landelijk	2,0	16,0	6,2	3,9	15
Regionale	3,8	7,5	5,3	0,9	11
Lokale	4,0	10,0	5,9	2,2	6
Commerciële media-instellingen					
Journalistiek aanbod	2,0	9,0	4,7	2,4	7
Geen journalistiek aanbod	1,0	4,0	1,8	1,3	5
Totaal	1,0	16,0	5,2	2,9	44

³⁵ Bij de berekening zijn pagina's zonder inhoudelijke content zoals titelblad, voorblad, foto's buiten beschouwing gebleven. Ook zijn bijlagen zoals het huishoudelijk reglement en compliance regeling niet meegeteld.

4.2.3 Identiteit

In twee derde van de redactiestatuten komt de identiteit, missie of visie aan bod. Bij regionale en lokale publieke media-instellingen is dat de standaard; in iets mindere mate geldt dit ook voor de landelijke publieke media-instellingen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de publieke media-instellingen in het redactiestatuut in plaats van identiteit of missie vaak verwijzen naar de statuten van de verenigingen of indirect de identiteit aan bod komt door vooraf vastgelegde programmatische, financiële en facilitaire randvoorwaarden. Bij commerciële media-instellingen komt de identiteit, visie en missie vaker niet aan bod.

Het aanbod van de media-instellingen wordt behalve via traditionele media vaak ook aanvullend via sociale media verspreid. Hoe de redactie met sociale media moet omgaan, wordt nog steeds nauwelijks geregeld. In vier gevallen gebeurt dat wel; variërend van hoe om te gaan met uitingen op internet tot een verwijzing naar een protocol voor het gebruik van sociale media.

TABEL 9 Identiteit en sociale media als expliciet onderwerp in het redactiestatuut

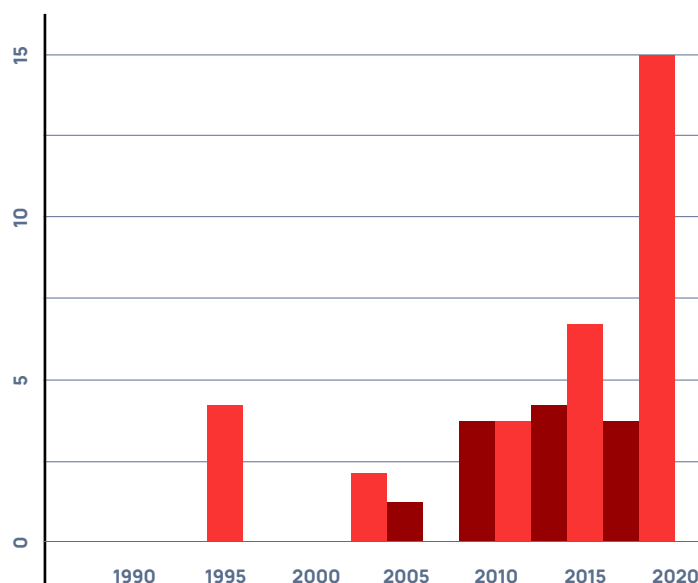
	Identiteit, missie of visie is onderwerp		Omgang met sociale media is onderwerp		Aantal redactiestatuten N
	Ja	Nee	Ja	Nee	
Publieke media-instellingen					
Landelijk	11	4	3	12	15
Regionale	10	1	0	11	11
Lokale	5	1	0	6	6
Commerciële media-instellingen					
Journalistiek aanbod	2	5	1	6	7
Geen journalistiek aanbod	3	2	0	5	5
Totaal	31	13	4	40	44

4.2.4 Actualiteit

Uit de redactiestatuten is niet in alle gevallen op te maken sinds wanneer ze gelden, in 17 van de 44 statuten was geen datum te vinden. We hebben aanvullend aan de media-instellingen verzocht de datum van inwerkingtreding aan te geven. In het geval dat in het redactiestatuut geen datum is vermeld, hebben we de opgave van de media-instelling overgenomen. Van drie statuten is geen informatie over het datum of jaar van inwerkingtreding beschikbaar.³⁶

De verdeling in de grafiek laat zien dat de redactiestatuten gemiddeld vrij jong zijn. Maar negen statuten dateren van voor 2010. Vooral in 2019 zijn veel nieuwe redactiestatuten opgesteld of geactualiseerd.

FIGUUR 1 Jaar van inwerkingtreding

Gemiddeld zijn de redactiestatuten een kleine zeven jaar oud. Maar ook hier zijn de verschillen groot. Als de twee commerciële media-instellingen zonder journalistiek aanbod buiten beschouwing blijven, beschikken de landelijke publieke media-instellingen over de meest actuele redactiestatuten.

³⁶ Het is niet uit te sluiten dat deze drie statuten na het ontvangst van ons opvraagbrief zijn opgesteld, maar dat is speculatief. In ieder geval twee redactiestatuten zijn na het versturen van onze opvraagbrief ondertekend.

TABEL 10 Aantal jaren dat het redactiestatuut in werking is

	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaard deviatie	Aantal redactie-statuten
Publieke media-instellingen					
Landelijk	0	9	3,5	2,6	15
Regionale	0	16	7,8	5,4	11
Lokale	0	17	6,2	6,4	6
Commerciële media-instellingen					
Journalistiek aanbod	0	24	10,9	12,4	7
Geen journalistiek aanbod	0	0	0	0	2
Totaal	0	24	6,8	6,2	41

4.2.5 Functies en organen

In alle redactiestatuten wordt op functies en/of organen ingegaan. Gemiddeld komen er 5,6 aan bod per statuut. De meeste (7,2 functies/organen) zijn in de statuten van de regionale publieke media-instellingen te vinden. In de statuten van de commerciële media-instellingen worden de minste genoemd: 4,6 en 2,2.

In alle gevallen wordt ingegaan op de journalistieke medewerkers of de redactie; in 19 gevallen ook op de inzet van freelancers. In alle statuten van de regionale en lokale publieke media-instellingen wordt een redactieraad genoemd; in de statuten van de andere instellingen veel minder vaak. Op de rol van de hoofdredacteur wordt in ongeveer twee derde van de statuten ingegaan; op een eindredacteur in bijna de helft van de gevallen.

Vooraf in de statuten van landelijke publieke en commerciële media-instellingen wordt ingegaan op de directie. De raad van toezicht is in bijna alle redactiestatuten van de landelijke publieke media-instellingen te vinden. Aanvullend wordt in de statuten van de publieke regionale en lokale media-instellingen vaak ook de functie van het programmabeleidend bepalend orgaan (pbo) genoemd.

TABEL 11 Functies en organen die in her redactiestatuut aan bod komen (aantal redactiestatuten)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Journalistieke medewerkers of redactie	15	11	6	7	5	44
Freelancer/ zzp-er	5	8	4	2	0	19
Redactieraad	6	11	6	3	0	26
Hoofdredacteur	8	9	6	5	1	29
Eindredacteur	12	4	1	3	1	21
Directie	13	8	5	7	1	34
Bestuur	7	11	6	2	2	28
Raad van toezicht	12	7	2	0	0	21
Anders (pbo, programmaraad, raad van commissarissen, OR, ledenraad, mediaraad, chef redactie, manager)	7	10	4	3	1	25
Gemiddeld aantal functies	5,7	7,2	6,7	4,6	2,2	5,6
Wordt op producer ingegaan	4	0	0	4	1	9
Totaal	15	11	6	7	5	44

4.2.6 Redactionele verantwoordelijkheid

We hebben ook onderzocht of in het redactiestatuut is vastgelegd wie verantwoordelijk is voor de redactionele inhoud. Bij de landelijke publieke media-instellingen is dat vooral de eindredacteur; bij de regionale, lokale en commerciële media-instellingen de hoofdredacteur. In een statuut is bijvoorbeeld te lezen: "De hoofdredacteur is belast met de voorbereiding, uitvoering, evaluatie en ontwikkeling van de programma-inhoud; met uitzondering van de reclameboodschappen." Vanwege de centrale rol van de hoofdredacteur zijn we nagegaan of de hoofdredacteur tegelijk ook onderdeel is van de directie. In zeven redactiestatuten wordt dit expliciet genoemd.

Naast hoofd- en eindredacteuren waren vooral bij de landelijke publieke media-instellingen vaak nog andere functies/organen verantwoordelijk voor de voorbereiding, samenstelling en vorm en inhoud van het media-aanbod. Voornamelijk de directie of de directeur kan wijzigingen aanbrengen, met of onder de voorwaarde dat er sterke argumenten moeten bestaan.

TABEL 12 Redactionele eindverantwoordelijkheid volgens het redactiestatuut (aantal redactiestatuten)

Geleverd	Publieke media-instellingen			Commerciële media-instellingen		Totaal
	Landelijk	Regionaal	Lokaal	Journalistiek aanbod	Geen journalistiek aanbod	
Journalistieke medewerker/redactie	1	1	0	0	0	2
Hoofdredacteur	4	8	4	5	1	22
Eindredacteur	8	0	0	0	0	8
Directie	1	0	0	0	0	1
Anders	1	0	0	1	1	3
Niet vastgelegd	0	0	0	0	3	3
Hoofdredacteur is onderdeel van de directie	0	3	3	1	0	7
Andere functie met zeggenschap over de inhoud	8	0	1	2	1	12
Totaal	15	11	6	7	5	44

4.2.7 Toegankelijkheid van het redactiestatuut

In de vragenlijst hebben we de media-instellingen verzocht aan te geven of het redactiestatuut openbaar is. Tien media-instellingen gaven aan dat het statuut openbaar is en op de site van de organisatie is te vinden. Drie gaven in een toelichting aan dat het statuut gedeeltelijk openbaar is en drie dat het statuut intern toegankelijk is.

Reacties van diverse media-instellingen maken duidelijk dat het niet altijd een bewuste keuze is om het redactiestatuut openbaar te maken:

- “Het is niet openbaar gemaakt, maar daartegen bestaat geen bezwaar.”
- “Goed idee om het openbaar te maken. Gaan we op de website zetten.”
- “Maar goed idee, zetten redactiestatuut op de site.”

Drie instellingen hebben het redactiestatuut naar aanleiding van ons onderzoek meteen openbaar gemaakt.

In uitzonderingsgevallen worden redactiestatuten op een bijzondere manier vormgegeven. Zo geeft een media-instelling aan een speciaal boekje met alle statuten, waaronder het redactiestatuut, uitgereikt te hebben aan het personeel. Een van de door ons onderzochte redactiestatuten was heel opvallend mooi en kleurrijk vormgegeven. Dit was het openbare statuut van de NTR, dat ook online is te raadplegen.

TABEL 13 Toegankelijkheid redactiestatuut

	Openbaar voor iedereen	Alleen gedeeltelijk	Intern via shared devices/intranet	Niet openbaar	N
Publieke media-instellingen					
Landelijk	7	3	1	4	15
Regionale	2	0	1	6	9
Lokale	0	0	1	5	6
Commerciële media-instellingen					
Journalistiek aanbod	1	0	2	4	7
Geen journalistiek aanbod	0	0	2	3	5
Totaal	0	24	6,8	6,2	41

5. Conclusie en discussie

De wet verplicht media-instellingen die onder het toezicht staan van het Commissariaat voor de Media over een redactiestatuut te beschikken. De wet bepaalt ook wat er (in ieder geval) in dit statuut moet zijn geregeld. Zo moeten journalistieke normen en waarden, en waarborgen voor redactionele onafhankelijkheid ten opzichte van adverteerders, sponsors en anderen die bijdragen verstrekken, zijn genoteerd. Ook moet het statuut in overeenstemming met medewerkers tot stand zijn gekomen. Toch laten de wettelijke bepalingen ruimte voor interpretatie. Want wat verstaat de wetgever precies onder redactie? En wanneer is er sprake van een waarborg voor onafhankelijkheid? En hoe moet een redactiestatuut eruit zien als er geen redactie is? Onduidelijk is dus hoe de wettelijke bepalingen in verschillende situaties moet worden toegepast. Indien het Commissariaat er op toe moet zien dat de onafhankelijkheid van redacties en medewerkers die met commerciële partijen werken daadwerkelijk wordt geborgd, lijkt het huidige wettelijke kader hier onvoldoende voor te zijn uitgerust.

Aan de twee harde wettelijke eisen wordt in het algemeen voldaan: de meeste media-instellingen beschikken over een redactiestatuut en in een meerderheid van de statuten wordt duidelijk dat de medewerkers bij de totstandkoming betrokken waren. Ook wordt in het algemeen naar journalistieke codes en regelingen verwezen en waarborgen voor onafhankelijkheid genoemd. Echter, ons onderzoek heeft ook laten zien dat omvang en inhoud van de redactiestatuten zeer uiteenlopen. Er zijn zeer korte statuten van minder dan één pagina, maar ook zeer uitgebreide versies met een gedecideerde beschrijving van alle organen met bevoegdheden en uitgebreide en gestandaardiseerde procedures. De lengte is op zich al een goede indicator voor de mate van bescherming. Vooral de korte versies verdienen vaak niet de titel redactiestatuut, omdat daarin geen feitelijke bescherming van de redactie te vinden is. Soms lijkt het eerder op een dwingend voorschrift. Maar er zijn ook zeer uitgebreide redactiestatuten. Zo gaat het redactiestatuut van de NTR ook in op veel aspecten die niet in andere redactiestatuten te vinden zijn. Denk aan bescherming kwetsbare personen, respect voor privacy, gebruik van bronnen en kinderen als doelgroep.

Al in 2002 heeft G.A. Schuijt in opdracht van het Commissariaat onderzoek gedaan naar de betekenis van programmastatuten voor de monitoring mediaconcentraties. De conclusie was toen

dat de wet weinig houvast biedt, omdat er geen nadere duiding is gegeven aan de wettelijke eisen of aan de manier waarop het Commissariaat hiernaar moet kijken (Schuijt 2002, p. 35). Het doel van het redactiestatuut is het waarborgen dat audiovisuele content onafhankelijk tot stand komt onder naleving van professionele normen.

Hierop doelt ook het advies van de Raad van State naar aanleiding van het amendement Westerveld (GroenLinks) dat het Commissariaat voor de Media toezicht kan uitoefenen op de naleving van het redactiestatuut: "Het Commissariaat kan toetsen of de redactie van een omroepprogramma onafhankelijk is van commerciële belangen en of zij professionele journalistieke normen naleeft." Welke journalistieke normen zijn van centraal belang en moeten in de redactiestatuten aan bod komen, welke waarborgen voor onafhankelijkheid zijn er effectief en moeten in de redactiestatuten worden vastgelegd? Schuijt (2002) heeft aan zijn conclusie een optie toegevoegd: "Het Commissariaat zou kunnen overwegen of het in het kader van de monitoring nuttig is als aanbeveling een model of ideaaltype van een programmastatuut te maken" (Schuijt 2002, p. 35). Het vaststellen van een set relevante en functionele waarborgen is zeker nuttig. Zo'n set van relevante bepalingen zou media namelijk kunnen helpen aan de wettelijke eisen te voldoen en het Commissariaat om toezicht te kunnen houden. Daarbij moet rekening worden gehouden met omvang van de organisatie, type audiovisueel aanbod en de veranderde mediaomgeving.

Voordat we hieraan toekomen, moeten we ons afvragen of het redactiestatuut een statuut is dat alleen voor een redactie van toepassing is of voor alle media-instellingen die programma's en video's aanbieden. Een redactie (van het Latijnse redigere, terugbrengen/in staat brengen) is de afdeling van een media-bedrijf die het journalistieke werk doet. Een redactie bestaat uit een groep redacteuren/journalisten die zich bezighoudt met vergaring, verwerking, selectie en samenstelling van informatie en heeft de taak om informatie om te zetten in een product dat geschikt is voor publicatie. De klassieke indeling van redacties naar mediumtypes staat onder vuur. Dit komt allereerst door technische ontwikkelingen. Door digitalisering wordt de productie en transmissie van tekst, beeld, geluid en film steeds eenvoudiger. De meeste redacties van uitgeverij en omroepen verzorgen al langer ook het online aanbod (Mediamonitor 2005,

p. 79-89). De ontwikkelingen in de laatste twintig jaar, de digitale transformatie en de toegenomen mediaconcentratie, hebben ervoor gezorgd dat redacties vandaag heel verschillend worden georganiseerd. Er zijn centrale newsrooms die voor radio, televisie en online verantwoordelijk zijn, maar ook afzonderlijke redacties voor bijvoorbeeld online, print en audiovisueel aanbod. Bij dagbladen is van oudsher de naleving van het redactiestatuut goed verankerd in de statuten van een onderneming. Doel van de wetgever is ook bij omroepen en mediadiensten op aanvraag een redactioneel onafhankelijke organisatie te waarborgen, “een zodanige organisatie van de redactionele productie van een dienst dat die dienst geheel naar eigen inzichten, overwegingen en keuzen tot stand wordt gebracht” (van Cuilenburg, p 65).

Ook in Oostenrijk is een redactiestatuut wettelijk verplicht voor alle media-instellingen. Commerciële radio-omroepen zijn bijvoorbeeld verplicht de onafhankelijkheid van de redactionele medewerkers te waarborgen.³⁷ Ook moeten ze, als er minstens vijf redactionele medewerkers in dienst zijn, binnen een jaar na toestemming een redactiestatuut aan de toezichthouder overhandigen dat aan concrete voorwaarden moet voldoen.³⁸ Audiovisuele mediadiensten hoeven binnen een jaar alleen een redactiestatuut voor te leggen als ten minste vijf journalistieke medewerkers in dienst zijn. Journalistieke medewerkers in de zin van de wet zijn alle personen – in vaste dienst of freelancer – die aan de creatie van radio- en televisieprogramma's meewerken, in het bijzonder redacteuren, verslaggevers, correspondenten en vormgevers.³⁹ Er gelden ook expliciete voorwaarden aan het redactiestatuut die als toetsingscriteria kunnen worden beschouwd.⁴⁰

In het Belgische decreet betreffende radio-omroep en televisie van 27 maart 2009 wordt het redactiestatuut omschreven als “een schriftelijk referentiekader waarin de onderlinge verhoudingen worden vastgelegd tussen redactie, hoofdredactie en directie. Het garandeert de onafhankelijke werking van de redactie ten opzichte van de omroeporganisatie.” Hier worden ten minste drie functies/organen genoemd die aan bod moeten komen. Onder de titel 'Bijzondere bepalingen over de programma's' van de VRT wordt in artikel 29 onder paragraaf 1 uitgelegd: “De programma's van de nieuwsdienst beantwoorden aan de normen inzake journalistieke deontologie, zoals vastgelegd in een deontologische code, en waarborgen de gangbare redactionele onafhankelijkheid, zoals vastgelegd in een redactiestatuut. De deontologische code en het redactiestatuut worden vastgesteld door de gedelegeerd bestuurder in overleg met de representatieve vakverenigingen.”⁴¹

Het voorliggende onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat de onderzochte redactiestatuten van media-instellingen die onder toezicht van het Commissariaat staan zeer divers zijn. De inhoud is soms zeer summier en het wordt helemaal niet duidelijk hoe de onafhankelijkheid of kwaliteit wordt gewaarborgd. Ook is niet altijd sprake van een redactie. Soms zijn maar één of twee mensen met redactioneel werk bezig of heeft de gehele organisatie niet meer dan twee medewerkers. Dan is niet te voorkomen dat de functies van redacteur, hoofdredacteur of directeur door een persoon worden ingevuld. Ons onderzoek wijst dus 'slechts' uit dat veel partijen aan de voorschriften op papier lijken te voldoen (het hebben van een statuut waarin waarborgen zijn opgenomen), maar dat daaruit niet opgemaakt kan worden of er op deze wijze ook in praktijk sprake is van onafhankelijke redacties. Ook is de wet niet duidelijk over hoe om te gaan met verschillende soorten mediadiensten (geen redactie, kleine redactie, geen nieuws, et cetera).

Als het Commissariaat moet toetsen of media-instellingen daadwerkelijk onafhankelijke redacties hebben en onafhankelijk van adverteerders en anderen kunnen opereren, zijn duidelijke criteria nodig. Gezien dat de media-instellingen in tegenstelling tot de uitgevers veel heterogener zijn, zowel wat structuur, financiering als omvang betreft, en vooral omdat de audiovisuele mediadiensten anders dan de geschreven pers niet vooral journalistiek aanbod verzorgen, is er geen universele oplossing. Het verdient daarom aanbeveling om de huidige minimale wettelijke bepalingen te blijven handhaven en nader te onderzoeken welke waarborgen voor de verschillende soorten diensten het best geschikt zijn om de redactionele onafhankelijkheid te waarborgen.

37 Zie §21 Privatradiogesetz (PrR-G) <https://www.jusline.at/gesetz/pr-r-g/paragraf/21>

38 Zie §5 Mediengesetz http://www.jusline.at/5_Redaktionsstatuten_MedienG.html

39 http://www.jusline.at/49_Programmgestaltende_Mitarbeiter_Redaktionsstatut_AMD-G.html, lid 3 & 4.

40 Zie §49 Audiovisuelle Mediendienste-Gesetz (AMD-G) http://www.jusline.at/49_Programmgestaltende_Mitarbeiter_Redaktionsstatut_AMD-G.html

41 <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1017858&param=inhoud>

6. Literatuur

Asscher, L.F., Dommering, E.J., van Eijk, N.A.N.N. & Franken van Bloemendaal, A. (2006). 'Het redactiestatuut bij dagbladen'. Het Spinhuis: Antwerpen. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://www.ivir.nl/publicaties/download/1037.pdf>

Bardoel, J.L.H (2017). 'Inventarisatie redactiestatuten landelijke publieke omroep'. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://www.npointegriteit.nl/wp-content/uploads/2019/02/Inventarisatie-redactiestatuten-landelijke-publieke-media-instellingen-2017-versie-25-04-17.pdf>

Commissariaat voor de Media (2006). 'Mediaconcentratie in beeld'. Concentratie en pluriformiteit van de Nederlandse media 2005. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://www.mediamonitor.nl/wp-content/uploads/2013/08/Mediaconcentratie-in-Beeld-2005.pdf>

Deltour, P. (2007). Over het belang van redactiestatuten. In M. Hooghe, K. De Swert & S. Walgrave (Eds.), 'De kwaliteit van het nieuws. Kwaliteitsindicatoren voor televisienieuws' (pp. 45-56). Leuven: Uitgeverij Acco..

Holtz-Bacha, Chr. (1998). Redaktionsstatuten - eine Bilanz nach 30 Jahren. In Duchkowitsch, W., Hausjell, F., Hömberg, W., Kutsch, A. & I. Neverla (Ed.): 'Journalismus als Kultur. Analysen und Essays'. Opladen: Westdeutscher Verlag

Kevin, D., Ader, Th., Carsten Fueg, O., Pertziniidou, E. & Schoenthal, M. (2004). The Information of the Citizen in the EU: 'Obligations for the Media and the Institutions Concerning the Citizen's Right to Be Fully and Objectively Informed'. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JOIN_ET\(2004\)358896](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JOIN_ET(2004)358896)

Paulussen, S. & Raeymaeckers, K. (2010). 'Journalisten. Profiel van een beroepsgroep'. Tiel: Lannoo-Campus.

Schuijt, G.A.I (2002). 'Verkennd onderzoek naar de betekenis van programmastatuten voor de monitoring mediaconcentraties'. Onderzoek in opdracht van het Commissariaat voor de Media.

Van Cuilenburg J.J. , K. Leeuw, te Pas, G.W., van den Heuvel, J.H.J. & Jurgens, E.C.M. (1990). 'De redactionele zelfstandigheid van dagbladen'. Studie van de Stichting 'Het Persinstituut' ten behoeve van het Bedrijfsfonds voor de Pers over instrumenten ter meting en beoordeling van de zelfstandigheid van kranten. 's-Gravenhage. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://www.svdj.nl/wp-content/uploads/2015/12/S2-De-redactionele-zelfstandigheid-van-dagbladen.pdf>

Van der Wurff, R. & Schönbach, K. (2011). 'De effectiviteit van journalistieke codes: een literatuurstudie'. Amsterdam School of Communication Research.

Valcke, P. (2004). 'Digitale diversiteit. Convergence van Media-, Telecommunicatie- en Mededingingsrecht'. Larcier: Brussel

Vyverman, J. (2011). 'Journalistieke autonomie en het redactiestatuut in Vlaanderen'. Masterproef Universiteit Gent. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://www.scribd.com/doc/67702531/Journalistieke-autonomie-en-redactiestatuten-in-Vlaanderen>

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2005). 'Focus op functies'. Uitdagingen voor een toekomstbestendig mediabeleid. Amsterdam University Press, Amsterdam

Wielenga, A. (2017). 'Het redactiestatuut van landelijke, regionale en lokale Nederlandse kranten. Een gedateerd document of een waardevolle toevoeging voor de onafhankelijkheid van de journalistiek?' Masterscriptie, Universiteit Leiden. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/48864>

7. Bijlages

Bijlage 1: Codesheet Inhoudsanalyse redactiestatuut

Nr.	Naam	Vraag	Antwoord opties	Toelichting
Deel 1: Algemeen				
1	ID	ID redactiestatuut	zaaknummer	
2	TITEL	Welke titel heeft het redactiestatuut?	1. Redactiestatuut 2. Programmastatuut 3. Mediacode/ Mediagedragscode 4. Anders: noteren	
3	OMVANG	Aantal pagina's (alleen redactiestatuut zonder aanvullende documenten waar misschien naar verwezen wordt)	Graag invullen, mag ook met 1 decimaal (bijv. 1,2 of 2,5)	
4	DATUM	Datum van inwerkingtreding	Jaar: Maand: Dag: Geen datum te vinden: 99.99.99	
5	IDENTITEIT	Wordt de identiteit, missie of visie beschreven?	1. Ja 2. Nee	
6	SOCIALE MEDIA	Wordt ingegaan op omgang met sociale media (van gebruik als bron tot publicatie op)	1. Ja 2. Nee	
Deel 2: organisatie				
7	FUNCTIES/ORGANEN	Op welke functies en organen wordt met een ten minste korte toelichting ingegaan? (per functie/orgaan ja/nee)	9. op geen functie of orgaan 1. Vaste journalistieke medewerker/redacteur/redactie 2. Freelancer 3. Redactieraad 4. Hoofdredacteur 5. Eindredacteur 6. Directie 7. Bestuur 8. Raad van toezicht 88. Anders (kort omschrijven)	

Nr.	Naam	Vraag	Antwoord opties	Toelichting
8	PRODUCER	Wordt er ingegaan op producenten of producer?	1. Ja 2. Nee	
9	DIRECTIE	Is de hoofdredacteur onderdeel van de directie?	1. Ja 2. Nee 99. niet vastgelegd/n.v.t.	
10	BEPALEND	Wie is voornamelijk verantwoordelijk voor de uiteindelijke redactionele inhoud?	1. Vaste journalistieke medewerker 2. Freelancer 3. Redactie 4. Hoofdredacteur 5. Eindredacteur 6. Redactieraad 7. Directie 8. Anders (kort omschrijven) 99. niet vastgelegd/n.v.t.	
11	ANDERE BEPALENDE PERSOON	Heeft iemand anders dan de voor de redactionele inhoud voornamelijk verantwoordelijke persoon zeggenschap over de te publiceren inhoud?	1. Ja (als ja, kort toelichten) 2. Nee	
12	MEDEWERKERS	Wordt duidelijk dat het redactiestatuut in overeenstemming met de medewerkers (of afgevaardigden ervan) die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het media-aanbod tot stand is gekomen?	1. Ja (als ja, kort toelichten) 2. Nee	
13	PROCEDURES	Welke procedures worden genoemd?	1. Ontslag 2. Benoeming 3. Geschillen 4. Conflicten 5. Bezwaar 6. Anders 9. Geen	
14	CODES/REGELINGEN	Wordt gesproken over/verwezen naar codes of regelingen?	1. Ja 2. Nee	

Deel 3: waarborg onafhankelijkheid

15	COMMERCIE	Worden waarborgen voor redactionele onafhankelijkheid genoemd ten opzichte van commerciële beïnvloeding genoemd? (adverteerders, sponsors en anderen die bijdragen hebben verstrekt voor de totstandkoming van media-aanbod)	1. Ja 2. Nee	
----	-----------	--	-----------------	--

Nr.	Naam	Vraag	Antwoord opties	Toelichting
16	ANDERS	Worden waarborgen voor redactionele onafhankelijkheid genoemd ten opzichte van niet commerciële invloed genoemd? (denk ook aan pr materiaal, informatie van belangenorganisaties, overheid, politici etc.)?	1. Ja 2. Nee	
17	GEBRUIK	Wordt ingegaan op mogelijke beïnvloeding van de onderwerpskeuze door algoritmes of data over gebruik, bijv. kijkdichtheid, of bereik?	1. Ja 2. Nee	
18	FUSIES	Wordt ingegaan op waarborg onafhankelijkheid in geval van fusies/splitsingen/overnames/financiële instabiliteit?	1. Ja 2. Nee	
19	OPEN	Hier is ruimte om opvallende zaken die wij tegenkomen tijdens het coderen kort te noteren		

Bijlage 2: Vragenformulier redactiestatuut

Toelichting

Dit vragenformulier bestaat uit 4 onderdelen. Wij vragen u voor de volledigheid van het onderzoek alle benodigde gegevens in te vullen, ook als deze al bij ons bekend zijn.

In het geval uw media-instelling zowel geschreven als audiovisueel aanbod heeft gaan de vragen 3 en verder alleen over uw AV-aanbod (televisie, radio, non-lineair).

Indien u beschikt over meerdere redactiestatuten die elk zien op een afzonderlijk(e) mediadienst/kanaal/redactie/programma of andere onderscheidende eenheid, vult u dan Blok A en D één keer in en Blok C voor elk redactiestatuut afzonderlijk. Voegt u die samen in één document. Wij verzoeken u het meest recente redactiestatuut (of de meest recente redactiestatuten) mee te sturen.

In de vragenlijst komt het begrip 'redactie' voor. U mag zelf invulling geven aan hoe dit begrip in uw organisatie wordt gebruikt. Indien u voor dit begrip binnen uw organisatie een andere benaming hanteert, geeft u dit dan aan bij uw antwoord.

U mag bij elke vraag een toelichting geven maar dat is optioneel.

Insturen kan via m.bremer@cvdn.nl

We danken u hartelijk voor uw deelname aan dit onderzoek.

Blok A

Volgnr.	Vraag	Antwoord
1	Wat is de naam van uw media-instelling?	(voorbeeld: Radio en televisie B.V.)
2	Uit hoeveel medewerkers (aantal fte: Fulltime-equivalent) in loondienst bestaat uw totale organisatie?	Aantal: Toelichting (optioneel):
3a	Beschikt uw organisatie over een redactie?	Ja / Nee
3b	Over hoeveel redacties beschikt uw organisatie?	Aantal redacties:
4	Biedt uw media-instelling journalistieke content aan?	Ja / Nee

Volgnr.	Vraag	Antwoord
5	Bevatten uw programma's productplaatsing en/of is er sprake van sponsoring?	Ja / Nee Toelichting (optioneel):
6a	Beschikt uw organisatie over een redactiestatuut? Zo ja: onder 6b aangeven over hoeveel redactiestatuten u beschikt. Zo nee: verder met blok B (vraag 7)	Ja / Nee Toelichting (optioneel):
6b	Oer hoeveel redactiestatuten beschikt u? Blok B overslaan en alstublieft per redactiestatuut blok C invullen (beginnend met vraag 10)	Aantal: Toelichting (optioneel):

Vragen indien u **niet** over een redactiestatuut beschikt

Blok B

Volgnr.	Vraag	Antwoord
7	Waarom heeft u geen redactiestatuut?	Motivering:
8	Is er een redactiestatuut in ontwikkeling?	Ja / Nee Toelichting (optioneel):
9	Heeft u de redactionele onafhankelijkheid op een andere wijze geregeld? Zo ja: waar en hoe? U hoeft de rest van het formulier niet meer in te vullen.	Ja / Nee Toelichting (optioneel):

Vragen indien u **wel** over een redactiestatuut beschikt. In het geval van meerdere redactiestatuten per statuut invullen.

Blok C

Volgnr.	Vraag	Antwoord
10	Voor welk(e) mediadienst / kanaal / redactie / programma of andere onderscheidende eenheid vult u dit formulier in?	Naam: (voorbeeld: NPO1)
11a	Uit hoeveel medewerkers (aantal fte: Fulltime-equivalent) in loondienst bestaat de redactie? U mag hierbij een inschatting maken Indien er sprake is van personen in loondienst en inleenkrachten vult u dan ook vraag 11b in.	Aantal fte in loondienst: Toelichting (optioneel):
11b	Hoeveel inleenkrachten werken op de redactie? U mag hierbij een inschatting maken op basis van aantal fte (Fulltime-equivalent).	Aantal fte (inleenkrachten) Toelichting (optioneel):
12	Vanaf welke datum is het statuut geldig?	Dag/maand/jaar
13	Is/zijn er voorgaande versie(s)?	Ja / Nee Toelichting (optioneel):
14	Is het redactiestatuut openbaar? Zo ja: Geef aan waar het is gepubliceerd.	Ja / Nee Locatie: Toelichting (optioneel):
15	Ruimte voor extra toelichting die u relevant acht voor dit onderzoek (optioneel).	

Blok D

Contactgegevens

Met wie kunnen wij contact opnemen indien er nog vragen zijn over het ingevulde formulier?

Instelling:

Naam:

Functie:

Telefoonnummer:

E-mail:

Bijlage 3: Artikelen m.b.t. redactiestatuut in de Mediawet (2008)

Artikel 2.88

- 1 De publieke media-instellingen bepalen, onverminderd het bepaalde bij of krachtens deze wet, vorm en inhoud van het door hen verzorgde media-aanbod en zijn daar verantwoordelijk voor.
- 2 De publieke media-instellingen brengen in overeenstemming met hun werknemers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het media-aanbod een redactiestatuut tot stand.
- 3 Het redactiestatuut bevat de journalistieke rechten en plichten van de werknemers, waaronder in elk geval:
  - a. waarborgen dat normen inzake journalistieke deontologie en kwaliteit worden gehanteerd; en
  - b. waarborgen voor redactionele onafhankelijkheid ten opzichte van adverteerders, sponsors en anderen die bijdragen hebben verstrekt voor de totstandkoming van media-aanbod.
- 4 De NTR en omroeporganisaties, waaraan omroepverenigingen die een voorlopige erkenning als bedoeld in [artikel 2.23, tweede lid](#), hebben verkregen, de verzorging van hun media-aanbod hebben opgedragen, dragen ervoor zorg dat de verantwoordelijkheid van die omroepverenigingen in de samenwerking is gewaarborgd.

Artikel 3.5

- 1 Een commerciële media-instelling bepaalt, onverminderd het bepaalde bij of krachtens deze wet, vorm en inhoud van het door haar verzorgde programma-aanbod en is daar verantwoordelijk voor.
- 2 Een commerciële media-instelling brengt in overeenstemming met de werknemers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod een redactiestatuut tot stand waarin de journalistieke rechten en plichten van deze werknemers worden geregeld.

Artikel 3.15

- 1 Programma-aanbod wordt alleen gesponsord als in het redactiestatuut, bedoeld in [artikel 3.5, tweede lid](#), waarborgen zijn opgenomen voor de redactionele onafhankelijkheid van de werknemers die belast zijn met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod ten opzichte van de sponsors.
- 2 Programma-aanbod bestaande uit nieuws, actualiteiten of politieke informatie wordt niet gesponsord.

Artikel 3.19b

- 1 Productplaatsing mag alleen voorkomen als in het redactiestatuut, bedoeld in [artikel 3.5, tweede lid](#), waarborgen zijn opgenomen voor de redactionele onafhankelijkheid van de werknemers die belast zijn met de verzorging en samenstelling van het programma-aanbod in verband met productplaatsing.
- 2 Productplaatsing in het programma-aanbod is zodanig vormgegeven dat:
  - a. het publiek niet rechtstreeks door middel van specifieke aanprijzingen wordt aangespoord tot het kopen of huren van producten of afname van diensten; en
  - b. het betrokken product geen overmatige aandacht krijgt.
- 3 Productplaatsing is niet toegestaan voor:
  - a. medische behandelingen; en
  - b. alcoholhoudende dranken tussen 06.00 uur en 21.00 uur.
- 4 Bij programma-aanbod waarin productplaatsing is opgenomen wordt ter informatie van het publiek duidelijk vermeld dat het programma-aanbod voorzien is van productplaatsing. De vermelding geschiedt op passende wijze en vindt plaats aan het begin en het einde van het programma en eveneens aan het begin of het einde van de in het programma opgenomen reclameboodschap of reclameboodschappen.
- 5 Het Commissariaat kan nadere regels stellen over de toepassing van productplaatsing in programma-aanbod, welke regels de goedkeuring behoeven van Onze Minister.

COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA

Colofon

Het redactiestatuut bij aanbieders van audiovisuele mediadiensten

is een uitgave van het Commissariaat voor de Media.

Redactie

Edmund Lauf
Matthijs Bremer
Sophie Kluivers
Charlotte Wolff

Vormgeving

de Toekomst - design | online | print | sign

Commissariaat voor de Media

Hoge Naarderweg 78
1217 AH Hilversum
035 773 77 00
cvdm@cvdm.nl

www.cvdm.nl
www.mediamonitor.nl